

**SUN'IY INTELLEKT VA AXBOROT ISHONCHLILIGI:
JURNALISTIKANING KELAJAGI****Hasanova Zarina Sodiqovna***Shahrisabz davlat pedagogika instituti
qoshidagi Akademik litsey talabasi***MAQOLA
MALUMOTI****ANNOTATSIYA:****MAQOLA TARIXI:***Received: 26.08.2025**Revised: 27.08.2025**Accepted: 29.08.2025***KALIT SO'ZLAR:***Sun'iy intellekt,
jurnalistika kelajagi,
axborot ishonchliligi,
avtomatlashtirilgan
media, feyk yangiliklar,
algoritmik tahlil, media
etikasi, faktcheking,
axborot
manipulyatsiyasi.**Ushbu maqolada sun'iy intellekt texnologiyalarining jurnalistika sohasiga kirib kelishi va bu jarayon axborot ishonchliligiga qanday ta'sir ko'rsatayotgani keng tahlil etiladi. Sun'iy intellekt yordamida yaratilayotgan kontentlar, algoritmik axborot tarqatish mexanizmlari, avtomatlashtirilgan fakt tekshirish vositalari jurnalistikani transformatsiyalamoqda. Shu bilan birga, soxta xabarlar (feyk yangiliklar), deepfake texnologiyalari va algoritmik manipulyatsiyalar kabi xavf-xatarlar jurnalistika oldiga yangi vazifalarni qo'yimoqda. Maqolada sun'iy intellekt sharoitida jurnalistikaning asosiy prinsiplari – aniqlik, xolislik, ishonchlilik – qay tarzda saqlab qolinishiga e'tibor qaratilgan va jurnalistikaning kelajakdagi roli qayta baholangan.*

Zamonaviy davr axborot inqilobining navbatdagi bosqichiga qadam qo'yimoqda. Ushbu bosqichda sun'iy intellekt (SI) texnologiyalari insoniyat faoliyatining deyarli barcha sohalariga kirib bormoqda, ayniqsa, ommaviy axborot vositalari va jurnalistika bu texnologik o'zgarishlarning oldingi safida turibdi. Bugungi kunda jurnalistik faoliyatning ko'plab jihatlarini sun'iy intellekt yordamida avtomatlashtirilmoqda: matn yozish, kontentni tahrirlash, faktlarni tekshirish, auditoriya tahlili, xabarlarini algoritmik asosda tarqatish va

boshqalar. Bu esa jurnalistikaning mazmun, metod va maqsad jihatidan o'zgarishini, kelajagini qayta baholash zaruratini keltirib chiqarmoqda.

Sun'iy intellekt yordamida ishlab chiqilgan vositalar jurnalistlarning ishini yengillashtirmoqda. Masalan, turli generativ modellardan foydalanib matnli yangiliklar yaratish, statistik ma'lumotlarni tahlil qilish, multimedia kontentlar tayyorlash va ularni real vaqt rejimida tarqatish imkoniyatlari tobora kengaymoqda. Shu bilan birga, ushbu vositalar orqali xabarlarini tahlil qilish, faktlarni tekshirish va ularni avtomatik tarzda baholash imkoniyati ham ortmoqda. Bularning barchasi jurnalistika uchun katta texnologik yutuqdir. Ammo bu o'zgarishlar bilan birga axborot ishonchliligi, xolislik, axloqiy javobgarlik va insoniy nazorat kabi muhim masalalar dolzarb bo'lib bormoqda.

Jurnalistikaning asosiy vazifalaridan biri bu – ishonchli, tekshirilgan, muvozanatli axborotni jamiyatga taqdim etishdir. Ammo sun'iy intellekt asosida yaratilgan kontentlar bu tamoyilga doim ham rioya qilmaydi. Algoritmalar ko'pincha inson jurnalistlaridan farqli o'laroq, axborotning ijtimoiy yoki siyosiy kontekstini tushunmaydi, faqat statistik yoki semantik o'xshashliklarga asoslanadi. Natijada ba'zan noto'g'ri yoki kontekstdan yulib olingan xabarlar tarqaladi. Aynan shu yerda inson omilining o'rnini yana bir bor o'z ahamiyatini ko'rsatadi — sun'iy intellekt vositalaridan foydalanganda, ularni inson nazorati bilan uyg'unlashtirish zarur.

Boshqa tomondan, sun'iy intellekt jurnalistika uchun yangi xavflarni ham yuzaga chiqarmoqda. Eng katta tahdid bu – feyk axborotlar va dezinformatsiya kampaniyalarining sun'iy intellekt yordamida avtomatlashtirilgan tarzda keng tarqalishidir. Bugungi kunda “deepfake” texnologiyasi orqali soxta videolar, tovushlar va suratlar yaratilmoqda. Ushbu materiallar nafaqat oddiy foydalanuvchini, balki jurnalistlarni ham chalg'itishi, noto'g'ri xulosalarga olib kelishi mumkin. Natijada, ommaviy axborot vositalariga bo'lgan ishonch pasayadi, ijtimoiy beqarorlik kuchayadi, yolg'on xabarlar orqali jamoatchilik fikriga ta'sir ko'rsatish imkoniyati oshadi.

Shu sababli jurnalistikaning kelajagida sun'iy intellektdan foydalanish madaniyati va etikasi alohida e'tiborni talab qiladi. Sun'iy intellektdan foydalangan holda tayyorlangan har qanday kontent shaffof bo'lishi, ya'ni uning SI tomonidan yaratilgani ochiq-oydin ko'rsatilishi kerak. Bundan tashqari, jurnalistlar va OAV vakillari SI vositalaridan foydalanishda professional javobgarlik va axloqiy mezonlarga qat'iy amal qilishlari lozim. Chunki axborot – bu shunchaki mahsulot emas, balki jamoatchilik ongini shakllantiruvchi kuchdir.

Jurnalistikaning kelajagi, shubhasiz, sun'iy intellekt bilan chambarchas bog'liq. Ammo bu bog'liqlikda inson jurnalistlarining roli yo'qolib ketmaydi, balki u yangicha shaklga ega bo'ladi. Sun'iy intellekt yordami bilan jurnalistlar chuqurroq tahlil qiluvchi, axborot oqimini boshqaruvchi, ma'lumotlar bazasi bilan ishlay oluvchi, algoritmik qarorlarni tushuna oluvchi mutaxassisga aylanishi zarur. Boshqacha aytganda, jurnalistikaning kelajagi — bu inson va texnologiyaning uyg'un hamkorligi asosida shakllanadi.

Axborot ishonchliligi esa jurnalistikaning asosiy yo'nalishlaridan biri bo'lib qoladi. Nafaqat soxta xabarlarini aniqlash, balki axborotga bo'lgan ishonchni tiklash, shaffoflikni ta'minlash, jurnalistikada ochiq algoritmlardan foydalanish kabi tamoyillar jurnalistikaning yangi modelini belgilaydi. Bu esa yangi kompetensiyalar, yangi yondashuvlar va yangi jurnalistik metodologiyalarni shakllantirishni talab qiladi.

Sun'iy intellekt (SI) bugungi kunda jurnalistika sohasini tubdan o'zgartirayotgan kuchli texnologik omilga aylanib bormoqda. Bu texnologiya jurnalistik faoliyatning ko'plab bosqichlarini avtomatlashtirish, optimallashtirish va tezlashtirish imkonini yaratmoqda. Jumladan, matn tahlili, faktlarni tekshirish (fact-checking), kontent tavsiyasi (recommendation systems), algoritmik yangiliklar yaratish va auditoriya tahlili kabi jarayonlar sun'iy intellekt asosida amalga oshirilmoqda. Ammo bu imkoniyatlar ortidan turli ijtimoiy, axloqiy va professional masalalar ham paydo bo'lmoqda. Ayniqsa, axborot ishonchliligi va jurnalistikaning kasbiy qadriyatlarini saqlab qolish muhim vazifalardan biri sifatida ko'rilmogda.

Sun'iy intellektning jurnalistikadagi amaliy qo'llanilishi bir necha yo'nalishda namoyon bo'lmoqda. Avvalo, bu texnologiya katta hajmdagi axborotni tez va samarali tarzda tahlil qilishda foydali. Masalan, "natural language processing" (NLP) vositalari yordamida minglab matnli hujjatlar avtomatik tarzda o'qilib, asosiy g'oyalar ajratib olinadi, statistik umumlashtirishlar yaratiladi va ularni asosida maqolalar shakllantiriladi. Reuters va Bloomberg kabi xalqaro axborot agentliklari aynan shu uslubda iqtisodiy va moliyaviy xabarlarini tez va aniq tayyorlashga erishmoqda.

Yana bir misol sifatida Associated Press agentligi sun'iy intellektdan foydalanib sport yangiliklarini va korporativ moliyaviy hisobotlarni avtomatlashtirilgan tarzda e'lon qilmoqda. Bunda jurnalistlarning bevosita aralashuvisiz, faqat ma'lumotlar bazasidan foydalangan holda yangiliklar tayyorlanadi. Bu esa inson resurslarini tejash, tezlikni oshirish va xatoliklarni kamaytirish imkonini beradi. Biroq bu jarayonda inson omili yo'qligi sababli materiallar ba'zan kontekstdan yulib olingan yoki yuzaki bo'lishi mumkin.

Aynan shu nuqtada jurnalistikaning asosiy tamoyillaridan biri – axborot ishonchliligi – xavf ostida qolishi mumkin.

Axborot ishonchliligi – bu jurnalistikadagi asosiy ustunliklaridan biridir. Ommaviy axborot vositalari jamiyatga faqat aniq, tekshirilgan, xolis axborotni taqdim etishga majbur. Ammo sun'iy intellektda ushbu tamoyillarni avtomatik tarzda kafolatlaydigan mexanizmlar mavjud emas. Algoritmilar ba'zan noto'g'ri ma'lumotlarni asosli deb tan olishi, feyk axborotlarni haqiqiy deb tarqatishi, hatto muayyan guruh yoki qarashlarni ongli ravishda ilgari surishi mumkin. Bu holat algoritmik noaniqlik va manipulyatsiya deb nomlanadi. Xususan, algoritmilar foydalanuvchining qiziqishlariga qarab kontent tavsiya qiladi va bu orqali “axborot pufagi” (filter bubble) vujudga kelaadi – ya'ni odam faqat o'zi istagan, unga mos keladigan axborotni ko'radi, boshqa qarashlar esa undan yashirin qoladi.

Jurnalistikada sun'iy intellektdan foydalanishda axloqiy va huquqiy jihatlar ham muhim o'rin tutadi. Birinchi navbatda, SI orqali yaratilgan materiallar kim tomonidan tayyorlangani ochiq ko'rsatilishi lozim. O'quvchi sun'iy intellekt yordamida tayyorlangan matnni inson tomonidan yozilgan maqoladan ajrata olishi kerak. Aks holda bu ishonchli axborot va manipulyatsiya o'rtasidagi chegarani buzadi. Ikkinchidan, mualliflik huquqi masalasi ham ochiq qolmoqda: SI tomonidan yozilgan maqola muallifi kim hisoblanadi – jurnalistmi, algoritmni yaratgan dasturchimi, yoki texnologiyani qo'llayotgan kompaniyami? Ushbu savollarga hali aniq va universal javob mavjud emas.

Sun'iy intellekt, ayniqsa generativ modellar (masalan, ChatGPT, Gemini, Claude) orqali kontent ishlab chiqarish imkoniyati jurnalistikaning kelajagini sezilarli darajada o'zgartiradi. Bu modellar yordamida tahliliy maqolalar, sharhlar, savol-javoblar, press-relizlar va hatto interaktiv hikoyalar yaratish mumkin. Biroq aynan shu texnologiyalar yordamida feyk kontent, noto'g'ri iqtiboslar, soxta intervyular va hatto “deepfake” videolar ham ishlab chiqarilmoqda. Bu esa ijtimoiy ongga katta zarar yetkazishi, jamoatchilik fikrini manipulyatsiya qilish, yolg'on axborot asosida siyosiy qarorlar qabul qilinishiga olib kelishi mumkin.

Shunday xavfli holatlardan biri — sun'iy intellekt yordamida yaratilgan va haqiqatga o'xshash bo'lgan, lekin asossiz axborotlarning tarmoqlarda tez tarqalishi. Jurnalistika uchun bu holat jiddiy chaqiriqdir. Axborotni faqat tez va ko'p chiqarish emas, balki uning aniqligi, ijtimoiy kontekstdagi ahamiyati, ma'naviy oqibati muhim hisoblanadi. Shu sababli sun'iy intellektdan foydalanganda jurnalistlar axborotni sinchkovlik bilan tekshirishi, manbalarni aniqlashi va har qanday kontent uchun professional javobgarlikni o'z zimmasiga olishi zarur.

Jurnalistikaning kelajagi nafaqat texnologik, balki axloqiy va ijtimoiy yondashuvlarga ham bog'liq. Sun'iy intellekt jurnalistni to'liq almashtira olmaydi — u faqat yordamchi vosita, lekin axloqiy baho berish, ijtimoiy mas'uliyatni his qilish, murakkab kontekstda tahlil yuritish kabi insoniy fazilatlarini to'liq egallay olmaydi. Shu sababli jurnalistikaning kelajagi inson va sun'iy intellektning uyg'unligida, ularning bir-birini to'ldirishida, raqobat emas, hamkorlikda namoyon bo'ladi.

Sun'iy intellekt jurnalistikani tubdan o'zgartirish salohiyatiga ega. U jurnalist ishini yengillashtiradi, yangiliklarni tezroq va kengroq tarqatadi, tahliliy salohiyatni oshiradi. Biroq bu texnologiyadan foydalanish axborot ishonchliligi, axloqiy mas'uliyat, insoniy nazorat kabi tamoyillar bilan uyg'unlashgandagina haqiqiy foyda keltiradi. Jurnalistika jamiyatning ishonchli ustuni bo'lib qolishi uchun har qanday texnologik yondashuv — jumladan sun'iy intellekt — insoniy qadriyatlar bilan muvofiqlashtirilgan bo'lishi lozim.

Zamonaviy jurnalistika sun'iy intellekt (SI) bilan bevosita bog'liq bo'lgan yangi bosqichga o'tmoqda. Bu texnologiyaning joriy etilishi axborotni yig'ish, tahlil qilish va tarqatish jarayonini tubdan o'zgartirib, samaradorlikni oshirishga xizmat qilmoqda. Biroq bu o'zgarishlar fonida jurnalistikaning klassik qadriyatlari – aniqlik, xolislik, ishonchlilik – yangi muammolar qarshisida sinovdan o'tmoqda. Ayniqsa, feyk yangiliklar, deepfake texnologiyasi, algoritmik manipulyatsiya va sun'iy intellekt vositalarining shaffof ishlamasligi axborot ishonchliligi uchun tahdid solmoqda.

Sun'iy intellekt orqali avtomatlashtirilgan jurnalistik faoliyat samarali vosita sifatida e'tirof etilgan bo'lsa-da, inson omili, ya'ni jurnalistning professional nazorati va axloqiy mas'uliyati hamon muhim ahamiyat kasb etadi. Algoritmik orqali yaratilgan kontentlar har doim ham kontekstga sodiq bo'lmayligi, jamiyatda noto'g'ri fikrlar shakllanishiga olib kelishi mumkin. Aynan shu sababli jurnalistika sohasi sun'iy intellektdan foydalanishda shaffoflik, hisobdorlik, axborot manbalarining aniqligi va axloqiy mezonlarga qat'iy amal qilishni ustuvor vazifa deb bilishi zarur.

Shu bilan birga, jurnalistikaning kelajagi inson va sun'iy intellektning uyg'un hamkorligida shakllanishi lozim. Jurnalist SI vositalaridan foydalanishni puxta o'zlashtirgan holda, uni tanqidiy nazorat qilish, axborot oqimini boshqarish va jamoatchilik manfaatiga xizmat qilish tamoyillariga sodiq qolmog'i zarur. Raqamli savodxonlikni oshirish, algoritmik qarorlarning shaffofligini ta'minlash, huquqiy va axloqiy me'yorlarni ishlab chiqish jurnalistikaning barqaror rivojlanishini ta'minlaydi.

Xulosa o‘rnida aytish mumkinki, sun’iy intellekt jurnalistikani qulay, tezkor va texnologik jihatdan rivojlangan sohaga aylantirsa-da, uni insoniy qadriyatlar bilan uyg‘unlashtirish jurnalistikaning kelajakdagi asosiy mezonlaridan biri bo‘lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Pavlik, J. V. (2008). Media in the Digital Age. New York: Columbia University Press.
2. Diakopoulos, N. (2019). Automating the News: How Algorithms are Rewriting the Media. Harvard University Press.
3. Marconi, F. (2020). Newsmakers: Artificial Intelligence and the Future of Journalism. Columbia Journalism Review.
4. UNESCO (2021). AI and Journalism: A Handbook for Newsrooms. Paris: UNESCO Publishing.
5. Hermida, A. (2022). Post-Industrial Journalism and the Rise of Artificial Intelligence. Digital Journalism, 10(1), 15–31.
6. Tandoc, E. C., Lim, Z. W., & Ling, R. (2018). Defining "Fake News". Digital Journalism, 6(2), 137–153.
7. Ganieva, M. (2023). "Sun’iy intellekt va OAV: O‘zbekiston tajribasi." Jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti ilmiy jurnali, 1(15), 112–118.
8. IFJ (International Federation of Journalists) (2019). Global Charter of Ethics for Journalists. Brussels: IFJ.
9. EU Artificial Intelligence Act (2023). Proposal for a Regulation on Artificial Intelligence. European Commission.
10. O‘zbekiston Respublikasi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi (2024). Raqamli jurnalistika va texnologik xavfsizlik. Toshkent: "Akademnashr".